

HAYOT DAVOMIDA TA'LIM OLIH: YANGI PARADIGMALAR VA KUTILADIGAN NATIJALAR

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

O.M. Musurmonova¹, M.A. Umaraliyeva²

¹*Oila va xotin-qizlar davlat qo'mitasi huzuridagi "Oila va xotin-qizlar" ilmiy-tadqiqot instituti direktor o'rinbosari, p.f.d., professor*

²*T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy-tadqiqot instituti "Ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash" bo'limi mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(RhD)*

NOGIRON FARZANDLAR UCHUN TO'LAQONLI HAYOT TARZINI YARATISH MAQSADIDA OTA-ONALAR VA MAHALLA MUTASADDILARINING BILIM, KO'NIKMA VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya: Maqola nogiron farzandlar uchun to'laqonli hayot tarzini yaratish maqsadida ota-onalar va mahalla mutasaddilarini uzluksiz malaka oshirish masalalariga qaratilgan. Mualliflar nogiron farzandlar uchun ota-onalar va mahalla mutasaddilarini uzluksiz malaka oshirishi bo'yicha o'z fikr va mulohazalarini berib o'tgan.

Kalit so'zlar. Mahalla, mutasaddilar, nogiron farzand, ijtimoiy texnologiyalar, bilim, malaka, ko'nikma.

Аннотация: В статье акцентируется внимание на непрерывном обучении родителей и представителей общественности созданию полноценного образа жизни детей с ограниченными возможностями здоровья. Авторы дают отзывы о проводимом обучении родителей и общественных деятелей для детей с ограниченными возможностями.

Ключевые слова. Махалля, чиновники, дети-инвалиды, социальные технологии, знания, квалификация, навыки.

Abstract: The article focuses on the continuous training of parents and members of the public to create a full-fledged lifestyle for children with disabilities. The authors give feedback on the ongoing training of parents and public figures for children with disabilities.

Key words. Mahalla, officials, disabled children, social technologies, knowledge, qualifications, skills.

KIRISH: Yangi O‘zbekistonning zamonaviy mahalla mutasaddilari yangi ijtimoiy-kasbiy texnologiyalarga moslashishni, turli axborot-kommunikasion tizimlar va ularning subyektlari bilan uddaburonlik bilan o‘zaro ishlashni bilishi kerak. Zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli va talabchan bo‘lishi uchun inson umummadaniy va kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishi lozim.[1, 59]

Hozirgi paytda mahallalarda faoliyat olib borayotgan mutasaddilar (fuqarolar yig‘ini raisi, uning o‘rinbosarlari) tomonidan ijtimoiy-kasbiy mobillikka erishish mehnat bozorida raqobatbardoshlikka, o‘zining kasbini erkin egallashiga va faoliyatning aralash sohalarida mo‘ljallanishiga, doimiy kasbiy o‘shishiga tayyorligini shakllantirishga ko‘maklashadi.

Demak, fuqarolar yig‘ini raisi va uning o‘rinbosarlari doimo yangilikka intiluvchan va ushbu yangiliklarni o‘zlashtirish hamda amaliyotga tatbiq etish, natijaviyligini o‘rganish, tahlil qilish va ob‘ektiv baholash kabi jarayonlarga tayyor turishi kerak.

Loyihada taklif etilayotgan yangilik jarayonning tarkibiy tuzilishini muammolar, yangilanishga ehtiyoj, subyektlar, maqsad, vazifalar, mazmun, metodlar, natija tashkil etadi.

Nogiron farzandlar uchun to‘laqonli hayot tarzini yaratish maqsadida ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish – ularni harakatga keltiruvchi, maqsad sari boshlovchi kuchdir.[2]

Bu yangi ijtimoiy talablar bilan an‘anaviy me‘yorlarning mos kelmasligi, yoxud amaliyotning yangi shakllanayotgan me‘yorining mavjud me‘yor bilan to‘qnashuvi natijasida vujudga kelgan majmualiy muammolarni hal etishga qaratilgan faoliyatdir.

Shunday ekan, nogiron farzandlar uchun to‘laqonli hayot tarzini yaratish maqsadida ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish yo‘nalishida tashkil etiladigan o‘quv jarayonlar, yani murakkab pedagogik tizim komponenti bo‘lgan jarayonlarni samarali boshqarish dolzarb masala hisoblanadi.[3].

MATERIAL VA USULLAR: Mazkur jarayonda ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish hamda ko‘zlangan natijalarga erishishda tashkil etilajak jarayonlarni oldindan loyihalashtirish, –bunda ularning o‘ziga xos xususiyatlarini inobatga olish muhim hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan fikrlarga asoslanib, biz nogiron farzandlar uchun to‘laqonli hayot tarzini yaratish maqsadida ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko‘nikma va malakalarini rivojlantirish yo‘nalishida tashkil etiladigan o‘quv jarayonlarni murakkab, ko‘p darajali pedagogik tizim sifatida izohlashda quyidagi bir qator xususiyatlarni innovasiyalarga xos xususiyatlar deb hisoblaymiz: dialektiklik, davriylik, asoslanganlik darajasi, ixtiloflilik, ahamiyatlilik, tavakkalchilik, rahbarlik uslublarini tavsiflash qobiliyati, vaziyatga aloqadorlik, tarkibiy tuzilishga egaligi

(strukturaviylik), innovasion harakatlar strategiyasini shakllantirish imkoniyati, boshqaruvchanlik, ijtimoiy mo'ljallanganlik, insonlarning qiziqishi bo'yicha tabaqalashtirish qobiliyati, innovasiyalarni subyekt tomonidan qabul qilinishi.

Tashkil etilayotgan masofaviy malaka oshirishning ahamiyati shundaki, bunda ota-onalar va mahalla mutasaddilari, **nogiron farzandlar uchun to'laqonli hayot tarzini yaratish** bo'yicha ularning qiziqishi va yangiliklarga bo'lgan munosabatlarini ob'ektiv baholash imkoniyati tug'iladi, pedagogik jarayonda o'zaro munosabatlarning o'zgarishi, keskinlashuv yoki muvofiqlashuv vujudga keladi va o'z navbatida mazkur jarayonga mos keluvchi loyihalarini ishlab chiqish imkoniyati tug'iladi.[4].

Ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirib borishda, eng avvalo, ko'zlangan maqsadlarga erishishda mahallalarning istiqbol maqsadi va imkoniyatlarini nogironligi bo'lgan bolalar manfaati bilan uyg'unlashtirishni hamda mahallaning faoliyatini zamonaviy o'zgarishlarga moslashtirib borish, uzoq muddatli boshqaruv dasturlarini boshqaruv jarayoniga tatbiq etish zarur.

Bu o'z navbatida istiqbolni tadqiq qilish va maqsadlarga erishishda, rivojlanishga ta'sir etuvchi omillarni oldindan tahlil qilish, rivojlantiruvchi bunyodkor g'oyalar va ularni amalga oshirish yo'nalishida zaruriy bilim, ko'nikma va malakalar talab qiladi.

Jumladan, **ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirib** borish masofaviy malaka oshirish jarayonlarida amalga oshiriladi.

Demak, **ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirib** borish jarayonlari – **ota-onalar va mahalla mutasaddilarining ijtimoiy** soha bo'yicha yangiliklari bilan muntazam tanishtirib borish asosida kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini o'quvlarni tashkil etish orqali tizimli rivojlantirib borish qisqa muddatli masofali o'quv kurslari, sayyor malaka oshirish, o'quv seminarlari, seminar-treninglar, ochiq eshiklar kuni, turli xil kechalar, ilmiy-amaliy konferensiyalar, ilmiy-metodik, metodik materiallar tayyorlash, shuningdek, malakasini oshirish bo'yicha o'quv kurslaridagi nazariy va amaliy mashg'ulotlar hamda masofadan malaka oshirish jarayonlarini o'z ichiga oladi.[5].

Ota-onalar va mahalla mutasaddilarini masofaviy malaka oshirishini tashkil etishdan ko'zlangan maqsad – oilalarida nogironligi bo'lgan farzandlar ota-onasiga ijtimoiy ko'mak berish ishlari samaradorligini ta'minlash, masofaviy malaka oshirish ta'lim, qisqa muddatli sayyor malaka oshirish jarayonlarini tizimli tashkil etish, rivojlantirish, nogironligi bo'lgan bolalar ta'lim-tarbiyasida namuna ko'rsatgan va barchaga o'rnak bo'lgan oilalar tajribasini ommalashtirishdan iborat.

Ota-onalar va mahalla mutasaddilarini malakasini oshirish jarayonlari "Kaskad" texnologiyasi asosida tashkil etiladi.[7].

NATIJAR VA MUHOKAMA: Loyihani amalga oshirish orqali mahallalarda **nogiron farzandlar uchun to'laqonli hayot tarzini yaratish maqsadida ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishning** ustuvor yo'nalishlari belgilanadi, ularning

malakasini uzluksiz oshirib borish, mustaqil ta'lim, qisqa muddatli sayyor malaka oshirish jarayonlarini tashkil etish asosida uzluksiz malaka oshirish jarayonlarining sifat va samaradorligini ta'minlash hamda muvofiqlashtirishga erishiladi.

Shuningdek, ota-onalar va mahalla mutasaddilarining uzluksiz malaka oshirish jarayonlari samaradorligini ta'minlash yo'nalishlari belgilanadi va muvofiqlashtirib boriladi.[9].

Malaka oshirish jarayonlarini amalga oshirishning "Kaskad" mexanizmi joriy etiladi, monitoringi yo'lga qo'yiladi, samaradorligini tahlil qilish asosida mavjud muammo va kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi va bajarilishi nazorat qilinadi.

Ota-onalar va mahalla mutasaddilarining malakasini oshirib borish bo'yicha hududlar kesimida dolzarb muammolar aniqlanadi va ularni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqiladi.

"Oila – mahalla – ta'lim muassasasi" hamkorligi mustahkamlanadi, ota-onalarning nogironligi bo'lgan farzandlari tarbiyasidagi o'rni, majburiyati, mas'uliyati oshishiga erishiladi va farzandlar bilan o'zaro munosabatlarini mustahkamlashga ko'maklashiladi.

XULOSALAR: Yuqoridagilarga asoslanib, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi huzuridagi "Oila –mahalla – ta'lim muassasasi" hamkorligi Jamoat kengashi (hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, Toshkent shahar va viloyatlar xalq ta'limi boshqarmalari huzurida "Oila – mahalla – ta'lim muassasasi" hamkorligi hududiy jamoat kengashlarida **nogironligi bo'lgan farzandlar uchun to'laqonli hayot tarzini yaratish masalasini** tizimli muhokama etib borish lozim.[9].

Xususan, quyidagilar "Oila – mahalla – ta'lim muassasasi" hamkorligi hududiy jamoat kengashlarining funksional vazifalariga kirishi zarur:

- **nogiron farzandlar uchun to'laqonli hayot tarzini yaratish maqsadida ota-onalar va mahalla mutasaddilarining bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish** bo'yicha taqdim etilgan strategik rejalari asosida "Ota-onalar universiteti" faoliyatini samarali tashkil etish va muvofiqlashtirish;

- ota-onalar va mahalla mutasaddilarining malakasini oshirish jarayonlarini mahallalar amaliyoti natijalaridan kelib chiqib, tashkil etish;

- malaka oshirish uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratish;

- doimiy harakatdagi o'quv-seminarlarini tashkil etish, natijaviyligi bo'yicha jamoat Kengashiga muntazam ma'lumotlar taqdim etib borish;

- milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quv-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot kommunikasiya texnologiyalarini tatbiq etish;

- samarali faoliyat ko'rsatayotgan mahallalar ish tajribalarini ommalashtirish ishlarini tashkil etish;

- elektron axborot ta'lim resurslari, yangi ilmiy-metodik, metodik qo'llanmalardan samarali foydalanish tizimini yo'lga qo'yish;

- bu borada ijobiy natijaga erishayotgan ilg'or tajriba va kasbiy mahorati yuqori bo'lgan mahallalar tajribasini ommalashtirish.

Yuqorida sanab o‘tilgan faoliyatlar mahalla tizimi ichida kechadi, lekin bu tizim faoliyatini samarali bo‘lishi uchun uni o‘rab turgan muhit, ya’ni ijtimoiy-madaniy muhit talab darajasida bo‘lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni.// O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2008 y., 1-2-son, 1-modda, 2009 y., 52-son, 554-modda; 2016 y., 52-son, 597-modda; 2017 y., 24-son, 487-modda.

2. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. –Toshkent.: A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. 160-b.

3. Богданова Т.Г. Структурная организационная интеллектуальной деятельности лиц с нарушениями слуха на разных этапах психического развития. Автореф. дисс.док.псих.наук.Санкт-Петербург, 2010.

4. Musurmanova A. The scientific and pedagogic foundation of training social activeness of youth. Fledu.pdf.“O‘zbekistonda xorijiy tillar”ilmiy-metodik elektron jurnal. Toshkent, 2017 yil, № 3. 168-172 R.

5. Musurmanova A. Family reading as a factor of spiritual and moral development of the child The Way of Science. International scientific journal (ISSN 2311-2158) 2018. № 1 (47). 70-72 P.

6. Musurmanova A. Improving Mechanisms of interaction between Family institutions and Educational institutions in Devejoping Spirital Culture of Aolescents at Social and Right Risk Groups Eastern European scientific journal (ISSN 2199-7977) Ausgabe 2-2018.62-67 P.

7. Musurmanova A. Improvement of the pedagogical mechanisms of the family and educational institutions in the development of the spiritual cultute of adolescents of social and legal risk groups. “Проблемы педагогики” nauchno-metodicheskiy jurnal. № 1(33) fevral Moskva-2018 g. 5-7 R.

8. Мусурманова А. Improvement of the pedagogical mechanisms of the family and educational institutions in the development of the spiritual cultute of adolescents of social and legal risk groups. “Проблемы педагогики” научно-методический журнал. № 1(33) февраль Москва-2018 г. 5-7 P.

9. Sobithon Turgunov, Muhayyo Umaraliyeva. The Development of Professional Competencies of Teachers on the Basis of an Innovative Approach// Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics. –2016. – №2. – P.119-125.(DOI:10.14706/JFLTAL163212).

10. Umaraliyeva M.A. Organizational-Pedagogical Conditions of Forming Professional Competence of Teachers //Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics.2015. –R. 187.